

Nr 9.

Ankom till riksdagens kausli den 21 april 1931 kl. 5 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande kyrkors upplåtande för frikyrkliga samfunds gudstjänster och andaktsövningar.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 198, har herr *Norling* hemställt, att första kammaren måtte för sin del besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida, under vilka förutsättningar och i vilken ordning kyrkobyggnaderna må stå till förfogande för frikyrkliga samfunds gudstjänster och andaktsövningar samt till riksdagen inkomma med de förslag, som utredningen må kunna föranleda.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet, som berett allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse, evangeliska fosterlandsstiftelsens verkställande utskott, svenska missionsförbundets styrelse, metodist-episkopalkyrkans styrelse, missionsstyrelsen inom sällskapet svenska baptistmissionen samt styrelsen för Sveriges religiösa reformförbund tillfälle att till utskottet inkomma med yttranden över motionen, har från nämnda sammanslutningar och samfund fått mottaga de yttranden, vilka såsom bilagor äro fogade vid utskottets utlåtande.

Enligt den i motionen förebragta motiveringen synes motionären med sin framställning närmast avse att tillgodose de särskilda frikyrkosamfundens behov av kyrkolokaler för gudstjänster och andaktsövningar. *Utskottet.*

De frikyrkliga gudstjänstlokaler, som nu äro i bruk, synas motionären varken tillräckliga för sitt ändamål eller av sådan beskaffenhet, att de motsvara berättigade anspråk på skönhet, stämningsfullhet och hygien. Om en mycket betydande del av de frikyrkliga gudstjänstlokalerna gäller enligt motionären »att de i stället för att verka lyftande, befriande och förädlande på smak och känsla äro ägnade att nedstämma, förfula och förkrympa själen och försimpla smaken, för att nu icke tala om deras otjänlighet ur hygieniska synpunkter». Vid sådant förhållande säger sig motionären finna det naturligt, att de territoriella församlingarnas kyrkor ställas till frikyrkosamfundens förfogande »på samma sätt som de stå till förfogande för utövning av gudstjänster enligt de av statsmakten fastställda formerna».

För att vinna närmare erfarenhet om i vad mån behov av en reform i av motionären föreslagen riktning må föreligga, har utskottet såsom ovan nämnts inhämtat yttranden över motionen från, bland annat, de frikyrkliga samfundet i vårt land. Av dessa yttranden framgår, att någon förändring på sätt motionären föreslagit i fråga om kyrkors upplåtande för frikyrkliga gudstjänster och andaktsövningar ingalunda anses påkallad i frikyrkliga kretsar. Sålunda framhålles av svenska missionsförbundets styrelse »att i allmänhet inga krav förefinnas, som påkalla en ändring i nuvarande förhållanden med avseende på rätten att för gudstjänster och andaktsövningar disponera statskyrkolokaler» och metodist-episkopalkyrkans styrelse uttalar, bland annat, följande: »De stora svårigheter, som äro förbundna med försöket att genom lagbestämmelser reglera en fråga, där förtroende och välvilligt tillmötesgående är av så utomordentlig betydelse som då det gäller upplåtande av ett kyrkorum till bruk för annat kyrkosamfund än det, för vilket tjänst det invigts, göra att i motionen ifrågasatta lagstiftningsåtgärder synas oss vara av ganska tvivelaktigt värde. Särskilt senare tids erfarenheter av prästers och kyrkoråds goda vilja och tillmötesgående hänsyn på detta område, vilket vi med tillfredsställelse erkänna, bekräftar för oss att samförståndets och det ömsesidiga förtroendets väg är den bästa, när det gäller avgörandet av frågan om statskyrkobyggnaders upplåtande för frikyrkliga gudstjänster i annan ordning än svenska kyrkans.» Verkställande utskottet inom sällskapet svenska baptistmissionen (baptistsamfundet) gör bland annat följande uttalande: »De församlingar, som utgöra baptistsamfundet i Sverige, kunna icke anses i nämnvärd grad vara i behov av att få använda territorialförsamlingarnas kyrkor för sina gudstjänster och andaktsövningar. De äga själva 880 gudstjänstlokaler och förhyra dessutom permanent eller tillfälligt ett betydande antal lokaler, vari sammankomster hållas. Vid vissa tillfällen ha dock baptistförsamlingar anhållit att få använda kyrkor för större möten och begravingar och därvid rönt tillmötesgående av vederbörande kyrkoherde. Liksom man hittills lyckats att genom överenskommelse ordna denna sak, torde man även framdeles kunna få räkna med att så sker, när ett verkligt behov föreligger, t. ex. vid frikyrkliga begravingar. Därför synes det oss icke nödvändigt att införa särskilda lagbestämmelser om kyrkas upplåtande för frikyrkliga samfunds gudstjänster.» Icke heller evangeliska fosterlandsstiftelsen, som verkar i anslutning till svenska kyrkan, har för sin del känt något behov av en reform i av motionären föreslagen riktning.

Det torde på grund av vad sålunda från skilda håll anförts i denna sak få anses uppenbart, att något behov av en reform i av motionären föreslagen riktning icke föreligger. Vid sådant förhållande finnes givetvis icke någon anledning att genom en riksdagens skrivelse föra frågan vidare till Kungl. Maj:t.

Utskottet, som således redan av nyss anförda skäl finner sig förhindrat

att till motionen förorda bifall, anser sig emellertid icke kunna underlåta att jämväl erinra om de svårigheter, som vid den ifrågasatta reformens genomförande skulle möta. Denna sida av saken har närmare skärskådats särskilt i den av Sveriges religiösa reformförbund överlämnade, av professor Em. Linderholm upprättade promemorian. Såsom i densamma med all önskvärd tydlighet visats, skulle territorialförsamlingarnas kyrkor på ett flertal platser icke ens med det största tillmötesgående från kyrkans sida räckta till, om fritt tillträde på sätt motionären föreslagit skulle beredas de särskilda frikyrkosamfundet.

Utskottet vill slutligen understryka, vad som i vissa av de avgivna yttrandena med styrka framhållits, nämligen att den praxis, som hittills i regel följts, då det gällt att taga ställning till framkomna krav på kyrkornas öppnande för frikyrkliga gudstjänstämål o. dyl., utmärkts av god vilja och tillmötesgående. Det ömsesidiga förtroende, som sålunda i allmänhet kommit till synes vid dylika frågors avgörande, torde lätteligen kunna äventyras genom åtgärder i lagstiftningsväg, som måhända icke skulle kunna undgå att rubba det samförstånd, som efterhand alltmer kommit att prägla kyrkan och de frikyrkliga samfundet i deras verksamhet, samt framkalla irritation och uppslitande strider.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 april 1931.

På utskottets vägnar:

RUBEN WAGNSSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet:
herrar *Wagnsson, Sandegård**, *Boberg, Andersson, Karl Andreas, Andersson, Per, Johansson, Carl A., Nylander** och *Björck*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Sandegård*.

Yttrande av allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse.

Till första kammarens första tillfälliga utskott.

Med anledning av remiss från första kammarens första tillfälliga utskott får allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse härmed avgiva yttrande angående herr Norlings motion nr 198 om utredning och förslag rörande kyrkors upplåtande för frikyrkliga samfunds gudstjänster och andaktsövningar.

Motionären betonar kyrkorummets uppgift att vara ett rum för övning av gudstjänst och andakt samt »för ändamål i övrigt, som antingen ha ett inre sammanhang med kyrkoväsendet eller genom sin innebörd äro att anse såsom väl förenliga med kyrkoväsendets värdighet». I denna principiella åskådning instämmer centralstyrelsen med motionären, som jämväl synes vara med centralstyrelsen ense, att det är *kyrklig* myndighet, som äger avgöra, vad som är förenligt med kyrkorummets helgd. Detta framgår av hans yttrande:

»I kyrkoherdens eller hans ställföreträdarens hand har författningen därför också lagt befogenheten att efter en diskretionär prövning av varje enskilt fall under ämbetsmannans ansvar bestämma, huruvida och under vilka förutsättningar kyrkorummet må upplåtas för annat ändamål än de officiellt gudstjänstliga.»

Däremot kan centralstyrelsen icke godtaga de subjektiva påståenden, som motionären lägger till grund för sin motion. Att kyrkan »är ett integrerande led i statens organsystem» är ett uttalande, som är fullständigt främmande för så väl kyrkans väsen som den kyrkliga lagstiftningen. Kyrkan är ett organ för kyrkans Herre men ingalunda ett statligt ämbetsverk, även om en del statliga uppgifter äro kyrkan anförtrodda. Lika främmande för verkligheten är det påståendet, att »kyrkorummet, helgedomen eller templet är att betrakta såsom gemensam statsborgerlig eller kommunalborgerlig egendom.» Kyrkans faktiska statsrättsliga ställning visar felaktigheten i detta motionärens påstående. Motionären har alldeles förbigått skillnaden mellan borgerlig kommun och kyrkoförsamling. Vore hans påstående riktigt, skulle kyrkan med vad dit hör sortera under kommunalstämma, kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige. Kyrkobyggnaden skulle förvandlas till ett kommunalhus och som sådant stå öppet för kommunens skilda behov. Dock är även härvid att märka, att inom vårt samhälle finnes en mångfald publika byggnader avsedda för sina speciella ändamål, vilka givetvis icke utan vidare upplåtas eller kunna upplåtas åt föreningar eller enskilda, därför att de äro »statsborgerlig eller kommunal-

borgerlig egendom». Kyrkobyggnaden tjänar församlingens ändamål och hör under kyrkostämman eller kyrkofullmäktige. Motionärens anförda påståenden äro varken historiskt eller kyrkorättsligt överensstämmande med det verkliga läget och kunna icke läggas till grund för bifall till motionen.

Till belysande av detta motionärens påstående, som icke finner något stöd i lagstiftningen eller rättspraxis hela kyrkans historia igenom intill senaste tid, må t. ex. anföras kungl. kammarkollegij underdåniga utlåtande 30 oktober 1930 över 1927 års prästlöneregleringssakkunniges betänkande den 31 december 1929, där kungl. kammarkollegiet enhälligt uttalar, att kyrkans fasta egendom är av stiftelsenatur. Uttalandet, som i första hand gäller bostadsboställena, gäller i ännu eminentare mån om kyrkobyggnaderna. — Kollegiet säger, att denna egendom »är till sin huvudmassa att realiter betrakta såsom stiftelseegendom. Det synes härvidlag av mindre vikt, huruvida det formella rättssubjektet är lokalkyrkan, församlingen (pastoratet) eller en självvägande stiftelse». Kyrka såsom stiftelse har också tillerkänts ställningen av rättssubjekt, som stått såsom kärande gentemot kronan i rättstvist. (Jämför t. ex. högsta domstolens utslag 3 oktober 1924, där Lemnhults kyrka förklaras vara ägare till viss egendom framför kronan.)

Det slutliga avgörandet om »det formella rättssubjektet», om sådant en gång skulle påkallas, kan endast vinnas på rättslig väg genom domstols beslut i varje särskilt fall.

Missvisande är ock det generella uttrycket, att »kyrkorummet är i alltjämt gällande författning tillgängligt för alla». Detta påstående måste suppleras med ett betydelsefullt tillägg: kyrkorummet är tillgängligt för alla, som enligt av kyrkomötet antagen och av konungen stadfäst ordning där vilja deltaga i gudstjänst och därmed sammanhängande och beslättrade kyrkliga förrättningar. Kyrkorummet står till territorialförsamlingens förfogande för utövning av gudstjänsten enligt de i kyrkolag fastställda formerna. Men därav följer icke som en naturlig sak, att det skall stå till förfogande för de frikyrkliga församlingarnas växlande gudstjänster.

Motionen avser icke en tillfällig upplåtelse av kyrka. Såsom känt är, ha på olika håll i landet, där särskilda skäl därtill varit och där det allmänna kyrkliga läget, som ju är synnerligen växlande på olika orter, det medgivit, kyrkorna tillfälligt öppnats i av motionären önskad riktning. Han anger själv ett nyligen inträffat särskilt markant fall. I vad mån genom lagstiftning kyrkorna skulle i *enskilda fall* i vidsträcktare mån än hittills upplåtas, *faller utanför motionens ram*.

Motionären avser nämligen en *permanent* anordning, varigenom kyrkobyggnaderna skulle upplåtas för fria samfund skiftesvis med kyrkan till gudstjänst.

Ehuru det icke direkt utsäges, är det uppenbarligen icke motionärens mening, att kyrkoherde skulle bibehållas vid rätten och plikten att under ämbetsansvar avgöra om kyrkas upplåtande. Att på en gång stadga, att kyrka *skall* upplåtas för gudstjänst i annan ordning än den svenska kyrkans och på samma gång ålägga pastor avgörandet vore logiskt och praktiskt en orimlighet.

Ett bifall till motionärens förslag innebure -- även enligt hans egen mening -- ett brytande av den allmänt erkända rättspraxis i fråga om kyrkoherdes ansvarställning i föreliggande hänseende. Den har obrutet upprätthållits i Sveriges rike alltifrån den tid, då de första kristna kyrkorna byggdes i landet. Inga bärande skäl äro anförda för en sådan åtgärd,

som icke kan vidtagas utan kyrkomötets medgivande, liksom när fråga var om kyrkas tillfälliga upplåtande för begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning.

Motionären har icke närmare angivit, huru han tänkt sitt förslag genomfört. En mångfald av svårlösta praktiska frågor skulle uppstå, som, om man bortser från rättsfrågan, torde visa förslaget bristande kontakt med verkligheten.

Skola »alla kristna samfund», vilket motionären anser skulle vara »en ofantlig fördel», äga i lag fastställd rätt att för sin gudstjänstövning använda församlingens kyrka, då skola väl även de äga samma rätt, som i lära och kult stå i bestämd motsättning mot den svenska kyrkan och törhända bekämpa henne, liksom de, som enligt gemensam kyrklig och frikyrklig åskådning ligga alldeles invid eller kanske rentav utanför gränslinjen såsom *kristna* samfund men själva vilja benämnas »kristna». Skall åter en differentiering ske, blir det ett svårlöst spørsmål att avgöra vilka »olika frikyrkliga församlingar» i så fall skola ha kyrkobyggnaden till sitt förfogande och efter vilka grunder detta skall avgöras. Skall det bero på storleken av samfundets medlemsantal, uppstår frågan vad i så fall skall vara minimum, eller om med hänsyn till samfundets ekonomiska bärkraft, som möjliggör byggandet av en egen lokal, som fyller »anspråken på skönhet, stämningsfullhet och hygien», snarare ett maximum bör fastställas. Avgörandet kan ju också tänkas bli beroende på samfundets inre eller yttre förväntskap med svenska kyrkan.

Av vem den grannliga uppgift i så fall skulle handhavas att bestämma vilka, som skola ha rätt att använda kyrkobyggnaden, ger motionen ingen anvisning om. Skall Konungen med riksdag och kyrkomöte i kyrkolag inskriva en uppräkningslista av samfunden i fråga? Eller skall detta avgöras ifråga om varje enskild kyrkobyggnads användande? Skall detta ske församlingsvis genom kyrkostämman, kyrkofullmäktige eller kyrkoråd? Eller av domkapitlet? Borgerlig myndighet torde väl vara utesluten. Eller månne varje enskilt fall skall hänskjutas till Konungen? Det hade varit önskvärt, att motionären angivit några riktlinjer, hur man tänkt sig förslaget genomfört. Nu svävar det hela i luften.

Motionären anser vidare, att de olika kristna samfunden böra få »utnyttja territorialförsamlingens tempel på skilda tider». I svenska kyrkans årsbok 1931 uppräknas ej mindre än 10 frikyrkliga samfund och riktningar. Flera smärre sådana finnas, och nybildningar ske alltemellanåt. I ett stort antal församlingar finnes ett flertal sådana kyrkobyggnader. Söndagen är den egentliga gudstjänstdagen och vardagens andaktsstunder förläggas alltid till aftnarna. Man frågar sig ovillkorligen hur man skall få timmarna att räcka till och hur det skall vara möjligt att fördela gudstjänsttiderna mellan de olika samfunden. Motionärens förslag stöter här på oöverkomliga svårigheter.

Härvid må jämväl erinras om huru kyrkorna äro i avsevärd mån upptagna jämväl genom särskilda gudstjänster (såsom barn- och ungdomsgudstjänst, gudstjänster avseende mission och diakoni, vespergudstjänster och andra liturgiska gudstjänster, söndagsskola m. m. förutom begravningar, barndop och vigsel) i enlighet med den nyorientering med avseende på de kyrkliga arbetsformerna, som pågår. Möjligheten för en sådan utveckling skulle genom motionärens förslag komma att beskäras.

Motionären talar också om att templet skulle utnyttjas »i skiftande gestaltning». Även här frågar man sig, huru motionären tänkt sig detta. Ett evangeliskt-lutherskt tempel utmärkes av altare och prediksstol. Frikyrkosamfund, influerade av reformert åskådning, vilja ha tribunen, plattformen, som en integrerande del av kyrkans gestaltning. För de samfund, som kräva att upptagandet till medlem skall ske genom dop av vuxna med nedsänkning, är en dopbassäng en huvudsaklig del i gudstjänstrummets gestaltning. Man frågar sig ovillkorligen, om sådant skiftesvis utnyttjande av kyrkorummet »i skiftande gestaltning» är i praktiken ens möjligt. Att sådan anordning icke skulle främja gudstjänstlivet vare sig inom kyrkan eller frikyrkosammanslutningarna är visst.

Hur kyrkoförsamlingarna skulle ställa sig inför den ordning — i praktiken väl snarare oordning — som ett genomförande av motionärens förslag skulle medföra, torde icke vara tvivelaktigt. De för vårt folk i stort sett främmande gudstjänstformer, som komma till synes i vissa religiösa sammanslutningar, höra icke hemma i svenska kyrkans tempel. Med all vidhjärtenhet i fråga om enskilda fall, där särskilda skäl föreligga, att kyrka upplåtes åt frikyrkosamfundets andaktsövning, skulle de bestämt avböja att hava sitt tempel i skiftesbruk med allehanda religiösa sammanslutningar, vilkas kyrkbruk äro mer eller mindre främmande för svenska kyrkans ordning.

När motionären i detta ärende gör sig till talesman för de frikyrkliga samfunden torde hans välmening även från deras sida näppeligen uppskattas. Så långt centralstyrelsen känner läget i de skilda bygderna, torde icke någon önskan finnas att få en sådan anordning, som motionären föreslår, till stånd, varken där, såsom på de flesta håll, de frikyrkliga stå i vänligt förhållande till den svenska kyrkan och jämväl i ej ringa utsträckning vid sidan av egna sammankomster deltaga i kyrkans gudstjänster eller där man intager en mer deciderad hållning mot kyrkan.

Något behov av den föreslagna anordningen föreligger näppeligen någonstädes i landet, om man bortser från den romersk-katolska kyrkan med dess fataliga kyrkobyggnader. Den skulle också enligt motionären få samma rätt som övriga frikyrkor, och för den skulle motionärens förslag möjligen medföra en hjälp för dess nu pågående strävan att återvinna sin ställning i Sverige.

De frikyrkliga samfunden torde icke heller vilja godtaga motionärens omdöme, att »en mycket betydande del» av deras med stor stor offervilighet åstadkomna lokaler äro »ägnade att nedstämna, förfula och förkrympa själen och försimpla smaken». Ofta äro de smärre lokaler, som stå till buds för de av kyrkan anordnade — och ofta föreskrivna — gudstjänsttillfällena uti bygderna icke bättre tillgodosedda i estetiskt och hygieniskt hänseende, men motsvara dock sitt ändamål att tjäna församlingens uppbyggelse.

Bleve de fria samfundens religiösa sammankomster upptagna som led i gudstjänstillfällena i kyrkoförsamlingens tempel, kunde det icke undgås, att det skulle i viss mån medföra ett tvång, som skulle av dem förnimmas som en inskränkning i deras fria självbestämmanderätt.

Motionärens ekumeniska och ireneiska syfte med sitt förslag skulle uppenbarligen i verkligheten helt förfelas. Ett bifall därtill skulle inbjuda till ständiga slitningar mellan kyrkan och frikyrkosamfunden och mellan dessa inbördes. Det skulle medföra splittring, oro och förvirring.

Med kännedom om den motsättning i läroåskådning och kyrkbruk, som råder ej mindre mellan frikyrkosamfunden inbördes än även mellan dem och kyrkan, kan man icke undgå att frukta, att det ännu gällande kungl. brevet 12 januari 1726 skulle få ny och förargelseväckande aktualitet: »Kungl. Maj:t finner det förargligt, att en eller annan av prästerna skola emot varandra vara stridiga, att vad den ene predikanten den ena gången på predikstolen lärt och drivit, har den andre på samma rum en annan gång offentligen för villfarelse utropat».

Skulle avgörandet på ett eller annat sätt bliva överlämnat till majoritetsbeslut, så komme ärendet att kastas in i de kommunala stridigheterna och väl förr eller senare in i de politiska fejderna. Och därmed vore det fara värt, att detta snart nog komme att medföra krav på att helgedomen skulle, därest en majoritet kunde därför uppbringas, få användas till helt andra och med dess helgd oförenliga syften.

I stället för att endräkt och gudstjänstlivets lyftning skulle främjas genom motionärens välmenta förslag skulle sådan anordning bliva en aldrig sinande källa till tvedräkt och verka neddragande på det gudstjänstliga livet.

På grund av vad här ovan anförts avstyrkes motionen.

Stockholm den 10 mars 1931.

För allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse.

Edgar Reuterskiöld.

/ Per Pehrsson.

Yttrande av evangeliska fosterlandsstiftelsens verkställande utskott.

Utdrag ur evangeliska fosterlandsstiftelsens verkställande utskotts protokoll den 12 febr. 1931.

§ 6.

Sedan första kammarens tillfälliga utskott i anledning av i första kammaren väckt motion nr. 198, om utredning och förslag rörande kyrkors upplåtande för frikyrkliga samfunds gudstjänster och andaktsövningar, berett evang. fosterlandsstiftelsens styrelse tillfälle att till utskottet inkomma med yttrande, beslöt utskottet anföra följande:

Då kyrkolokalerna äro avsedda att tjäna den av staten erkända Evang. lutherska kyrkan, så anse vi, att en lagstiftning, som tillerkände även andra samfund enahanda rättigheter, komme att innebära en motsägelse mot kyrkolokalernas ändamål, liksom vi ock anse, att varje samfund såsom sådant bör äga självklar rätt att bestämma över sina egna lokaler.

En lagstiftning i det syfte motionen avser skulle också långtifrån att främja endräkt bland olika trosbekännare i stället framkalla slitningar och

strider, såvida nämligen vart och ett av de olika samfundet med fasthållande vid sina skiljaktiga uppfattningar och särdrag skulle söka att i det allmänna kyrkorummet vinna en ersättning för den egna samlingslokalen.

Evang. fosterlands-stiftelsen, som verkar i anslutning till svenska kyrkan, har för sin del icke känt något behov av en reform i av motionären föreslagen riktning, så mycket mindre som kyrkorna i regel gärna av pastor upplåtas för stiftelsen.

Den tolerans som i de allra flesta fall utmärker de kyrkliga myndigheterna gent emot andra protestantiska samfund och som, när särskilda förhållanden, såsom vid större möten, så påkallat, ställt kyrkorna till förfogande, är enligt vår mening (från statskyrkans sida) en säkrare garanti för enighet och samförstånd i det väsentliga än den lagstiftning motionen avser.

Då ett bifall till motionen sålunda icke synes oss kunna gagna den kristliga verksamheten och då dessutom, enligt vår uppfattning, en reform i föreslagen riktning skulle i tillämpningen stöta på allt för stora svårigheter, anse vi motionen icke böra bifallas.

Denna paragraf upplästes och justerades vid sammanträdet.

År och dag som ovan

Nils Rodén.

Rätt utdraget betygar:

Eskil Levander.

ordf.

Yttrande av svenska missionsförbundets styrelse.

Till första kammarens första tillfälliga utskott.

Utskottet har berett svenska missionsförbundets styrelse tillfälle att yttra sig angående herr Norlings motion nr 198 om utredning och förslag rörande kyrkors upplåtande för frikyrkliga samfunds gudstjänster och andaktsövningar. Då emellertid inom svenska missionsförbundet i allmänhet inga krav förefinnas, som påkalla en ändring i nuvarande förhållanden med avseende på rätten att för gudstjänster och andaktsövningar disponera statskyrkolokaler, har styrelsen intet att erinra med avseende på samma motionärs yrkande.

Stockholm den 13 mars 1931.

För svenska missionsförbundets styrelse

Sv. Bengtsson.

Yttrande av metodist-episkopalkyrkans styrelse.*Till första kammarens första tillfälliga utskott.*

Med vördsamt tack för det tillfälle som beretts metodist-episkopal-kyrkans styrelse att yttra sig över motionen nr 198 om utredning och förslag rörande kyrkors upplåtande för frikyrkliga samfunds gudstjänster och andaktsövningar, vilken motion i första kammaren väckts av herr N. S. Norling, få vi härmed anföra följande:

Då motionens motivering bl. a. innehåller antagandet att genomförandet av motionens syftemål skulle komma att medföra, att »det icke längre i de svenska bygderna bleve något behov av kapellbyggnader och dylikt för de särskilda frikyrkorna», emedan »ett gemensamt tempel för alla komme till stånd», så må det här erinras, att metodist-episkopalkyrkan från början av sin verksamhet hävdad den kristna församlingens självbestämmanderätt och verksamhetsfrihet, vilken ställning genom kongl. förordningen av 1873 erkänts. Denna rätt att såsom självständig kyrka avgöra vad den egna verksamheten kräver anse vi vara oförytterlig.

De stora svårigheter, som äro förbundna med försöket att genom lagbestämmelser reglera en fråga, där förtroende och välvilligt tillmötesgående är av så utomordentlig betydelse som då det gäller upplåtande av ett kyrkorum till bruk för annat kyrkosamfund än det, för vilket tjänst det invigts, göra att i motionen ifrågasatta lagstiftningsåtgärder synas oss vara av ganska tvivelaktigt värde. Särskilt senare tids erfarenheter av prästers och kyrkoråds goda vilja och tillmötesgående hänsyn på detta område, vilket vi med tillfredsställelse erkänna, bekräftar för oss att samförståndets och det ömsesidiga förtroendets väg är den bästa, när det gäller avgörandet av frågan om statskyrkobyggnaders upplåtande för frikyrkliga gudstjänster i annan ordning än svenska kyrkans. Att denna anda av kristen gemenskap och välvilja skall i ännu högre grad och i än vidare kretsar uppenbaras hos dem som äga att bestämma över kyrkorummet är den enda önskan, som vi med avseende på denna fråga vilja giva uttryck åt.

För metodist-episkopalkyrkans styrelse

Axel Engström.

Ordförande.

Aug. V. Norman.

Sekreterare.

Yttrande av missionsstyrelsen inom sällskapet svenska baptistmissionen.*Första kammarens första tillfälliga utskott, Stockholm.*

Då utskottet genom skrivelse av den 10. februari berett missionsstyrelsen inom sällskapet svenska baptistmissionen (baptistsamfundet) tillfälle att avgiva yttrande över den av herr N. S. Norling vid innevarande års riksdag väckta motionen »om utredning och förslag rörande kyrkors upp-

låtande för frikyrkliga samfunds gudstjänster och andaktsövningar», vill missionsstyrelsen härmed genom sitt verkställande utskott anföra följande:

Baptismen intar en principiellt frikyrklig ståndpunkt och hävdar följaktligen den grundsatsen, att stat och kyrka böra vara åtskilda. Det är oförenligt med denna åskådning, att ett religiöst samfund står i sådant förhållande till staten, att denna äger rätt att genom lagstiftningsåtgärder ordna rent kyrkliga och religiösa förhållanden.

Utifrån denna allmänna principiella ståndpunkt är det oss icke möjligt att biträda ett yrkande, som går ut på att genom lagstiftning ställa statlig eller kommunal egendom till det religiösa samfundets förfogande, och detta så mycket mindre som den kyrkorättsliga frågan om äganderätt till kyrkorna icke genom någon utredning blivit fullt klarlagd.

Rörande de synpunkter, som motionären ger uttryck för i sin motivation, få vi i korthet anföra följande:

De församlingar, som utgöra baptistsamfundet i Sverige, kunna icke anses i nämnvärd grad vara i behov av att få använda territorialförsamlingarnas kyrkor för sina gudstjänster och andaktsövningar. De äga själva 880 gudstjänstlokaler och förhyra dessutom permanent eller tillfälligt ett betydande antal lokaler, vari sammankomster hållas. Vid vissa tillfällen ha dock baptistförsamlingar anhållit att få använda kyrkor för större möten och begravingar och därvid rönt tillmötesgående av vederbörande kyrkoherde. Liksom man hittills lyckats att genom överenskommelse ordna denna sak, torde man även framdeles kunna få räkna med att så sker, när ett verkligt behov föreligger, t. ex. vid frikyrkliga begravingar. Därför synes det oss icke nödvändigt att införa särskilda lagbestämmelser om kyrkas upplåtande för frikyrkliga samfunds gudstjänster.

I sin motivering uttalar motionären förhoppning om att genom lagfästad rätt för de frikyrkliga att utnyttja territorialförsamlingarnas kyrkor icke längre något behov skulle förefinnas att uppföra gudstjänstlokaler för de olika kyrkosamfundet. »Ett gemensamt tempel för alla komme till stånd». Den utveckling, vari frikyrkorörelsen nu är stadd, synes oss dock ej giva stöd åt denna uppfattning. Ty även om territorialförsamlingarnas kyrkor skulle regelbundet upplåtas för frikyrkoförsamlingarna, vore därmed icke dessas behov av gudstjänstrum tillgodosett.

Då emellertid motionärens yrkande går ut på en utredning, huruvida och under vilka förutsättningar kyrkor må kunna upplåtas för andra ändamål än de nu i allmänhet användas till, och då detta spörsmål är av stort kyrkorättsligt intresse, vilja vi uttala önskvärdheten av, att en dylik utredning må komma till stånd och att denna icke begränsas till det i motionen berörda spörsmålet utan kommer att omfatta den kyrkorättsliga frågan om äganderätten till kyrkorna. En sådan utredning skulle bli av grundläggande betydelse för lagstiftningen i frågor, som beröra kyrkans och statens förhållande till varandra.

Stockholm den 12 mars 1931.

Å verkställande utskottets vägnar:

J. Byström.

Ordförande.

K. A. Modén.

Sekreterare.

Yttrande av styrelsen för Sveriges religiösa reformförbund.

Till herr ordföranden i första kammarens första tillfälliga utskott.

Sedan ni den 10 sisl. februari till styrelsen för Sveriges religiösa reformförbund i och för yttrande remitterat motionen nr 198 i första kammaren av herr Norling om utredning och förslag rörande kyrkans upplåtande för frikyrkliga gudstjänster och andaktsövningar får styrelsen, efter tagen del av motionen, i huvudsaklig anslutning till sin ordförande professor Em. Linderholms bilagda promemoria till styrelsen i detta ärende, anföra följande:

Styrelsen bortser från den kyrkorättsliga synpunkt, som motionären utgår ifrån, men vars riktighet icke styrkts, och utgår i sitt uttalande blott från de allmänt kända förhållanden och de lika allmänt beräknliga konsekvenserna av den ifrågasatta kyrkouplåtelsen.

Frikyrkofolket torde i allmänhet finna sig väl med sina kapell och bönehus samt för sin mångförgrenade verksamhet föredraga dessa framför kyrkorna. Dessa, som skapats för den klassiska kristna gudstjänsten, lämpa sig icke för frikyrkornas gudstjänst och religiösa handlingar, t. ex. dop av vuxna genom nedsänkning, ej heller för fria möten som Frälsningsarméns och än mindre för pingströrelsernas, vilkas tungomålstalande och helbrägdagörelser medföra scener, som knappast äro förenliga med kyrkornas helgd.

Vidare skulle sockenkyrkan på de talrika platser, där ett flertal av de många frikyrkosamfundet förefinnes, icke räckta till för alla, som med samma rätt skulle kunna göra anspråk på sockenkyrkan för bestämda dagar och tider. Återigen skulle en stor del av de uppgifter, som nu enligt kyrkolag och kyrkohandbok åligger den svenska kyrkan och dess prästerskap, försvåras eller rent av omöjliggöras.

Frikyrkans gudstjänst- och föreningshus fylla i det nutida svenska samhället en legitim och numera viktig uppgift. De kunna för det församlings- och föreningsliv av mångfaldig art, som de tjäna, icke ersättas av sockenkyrkorna. Till jämförelsevis må anföras, att även svenska kyrkan för sitt nygestaltade församlings- och föreningsliv måst börja arbeta för uppförande av motsvarande byggnader, i och med de nya »församlingshusen».

En lagstiftning som den föreslagna, vilken svårligen kan räkna på kyrkofolkets och kyrkomötets bifall och veterligen icke heller påfordrats av Sveriges frikyrkosamfund, skulle utan tvivel på de flesta orter leda till svåra slitningar och strider i församlingarna samt äventyra det i stort sett goda förhållande, som nu råder mellan kyrkan och frikyrkorna och som på frivillighetens och det ömsesidiga förtroendets väg måhända kan förväntas med tiden leda till en *ömsesidig* hjälp och samverkan i fråga om gudstjänsthus, utan förfång för kyrkans egna uppgifter.

På de grunder, som sålunda anförts och ytterligare utförts i dess ordförandes utförliga yttrande, ser sig styrelsen för Sveriges religiösa reformförbund, med allt erkännande av motionärens personliga intresse och uppsåt, nödgad att avstyrka åtgärder till förverkligande av en lagstiftning i motionens riktning.

I beslutet hava jämte ordföranden deltagit: hovpredikanten dr Clemens Åhfeldt, Stockholm; kyrkoherden dr Herm. Neander, Estuna; professorn dr Ivar Broman, Lund; landshövdingen Nils Ringstrand, Umeå; advokaten Edv.

Gidén, Göteborg; kyrkoherden Aug. Bruhn, Skepparslöv; kyrkoadjunkten fil. lic. Per Bolinder, Sandviken; professorn dr Sven Ekman, Uppsala; kyrkoherden O. Busch, Spånga, samt folkskoleinspektören dr Arv. Gierow, Häl-singborg.

Förbundets skattmästare, överste S. Erik Bjuggren, Eksjö, har avgivit ett avvikande yttrande, som bilägges. Kyrkoherden Karl Sandegård, som av sjukdom hindrats att avge sitt yttrande, torde i utskottet komma att ange sin avvikande mening.

Undertecknad Linderholm anser, att svenska kyrkan icke bör göra onödiga svårigheter för kyrkornas upplåtande för frikyrklig jordfästning, utan att kyrkoherden, som har laga rätt därtill, bör upplåta kyrkan, då det kan anses vara behövt och billigt samt kan ske utan hinder för kyrklig gudstjänst eller förrättning. Bäst vore, att fria underhandlingar därom inleddes mellan kyrkan och frikyrkosamfundet, så att saken kunde ordnas i frid, såsom det höves kristna av olika samfund, men samma tro.

Uppsala den 12 mars 1931.

Å Sveriges religiösa reformförbunds styrelses vägnar:

Em. Linderholm.

Ordf.

Douglas Edenholm.

Bitr. Sekr.

Teol. Lic., V. D. M.

Promemoria.

Den föreliggande motionen har tagit sikte på den samfundssplittring, som blivit resultatet av den religiösa utvecklingen i Sverige under de sista hundra åren och får sin allom synbara illustration i tillvaron av ett flertal olika samlingsrum i församlingarna jämte sockenkyrkan. Motionären finner dessa till »en mycket betydande del» otillfredsställande, enär de »äro ägnade att nedstämna, förfula och förkrympa själen och försimpla smaken» och vill därför, att kyrkorna skola ställas till de olika frikyrkoförsamlingarnas förfogande på samma sätt som för svenska kyrkan.

Detta yrkande motiveras inledningsvis med en kyrkorättslig teori, enligt vilken svenska kyrkan är blott ett statligt organ och kyrkorna allmän gemensam statsborgerlig eller kommunalborgerlig egendom, av det allmänna ställda till medborgarnas förfogande för övning av gudstjänst och andakt inom statsreligionens principiella rāmärken etc.

I.

Denna terminologi och denna kyrkorättsliga teori torde dock få anses vara en fritt uppfunnen modern betraktelse av förhållandet mellan svensk stat och kyrka i rättsligt hänseende, utan stöd i vår historiska rättsutveckling.

Historiskt och rättsligt sett utgöra kyrkorna ingen stats- eller kommunalborgerlig egendom, och kyrkorummet är icke enligt gällande författning tillgängligt för alla, utan blott för sitt ändamål. Det är kyrkoherden, som har förfogandet över sockenkyrkan, i kraft av sitt ämbete. Vore kyrkorna redan tillgängliga för alla, vore det ju överflödigt att lagstifta om deras upplåtande. Kyrkorna äro ej heller av det allmänna ställda till svenska kyrkans förfogande för »statsreligionens» utövande. När skedde i så fall detta? Den svenska kyrkan är ingen blott statsinstitution. Staten som stat har aldrig haft och har ingen religion, som den givit kyrkan i uppdrag att å statens vägnar utöva i för detta ändamål av staten uppförda och till kyrkan överlättna kyrkobyggnader.

Vill man förstå arten av det förhållande, som råder mellan svenska staten och svenska kyrkan, måste man erinra sig, att de utgöra två skilda samfund, som mötts i historien och gått samman i en säregen samorganisation. Det ena var det förkristna primitiva svenska rättssamhället, det andra var högmedeltidens internationella romerska påvekyrka med sin egen rätt. den kanoniska.

Först genom den kristna kyrkans och rättens inverkan och medverkan uppbyggdes medeltidens högre svenska kulturstat och inlemmades den i det västerländska systemet av kristna kulturstatér. I den svenska medeltidsstaten fick den kristna kyrkan en privilegierad ställning med vidsträckt erkännande av dess egen kanoniska rätt och bli sockenkyrkorna självständiga rättssubjekt.

I princip var den svenska medeltidskyrkan alltjämt en del av den internationella påvliga frikyrkan. Men därigenom att den svenska liksom alla andra avdelningar av densamma var det enda av staten tillättna religiösa samfundet, ser den svenska medeltidskyrkan för den populära betraktelsen ut som *statskyrka*, ehuru hon icke var det i nutidens mening.

I reformationen lösryktes den svenska kyrkan från den internationella påvliga frikyrkan och skapades en fri folk- eller — med ett långt senare begrepp — statskyrka, däri den högsta lagstiftande, dömande och förvaltande myndigheten övergick från påven till den svenske konungen. Dock gick den gamla kyrkan icke upp i staten, blev ingen blott statsinstitution och allraminst rättslös. Kyrkans beskyddande och bevarande vid dess i reformationen förunnade rätt, särskilt i fråga om egendomen, fattades såsom en konungamaktens självskrivna plikt. Kyrkan behöll i Sverige sin karaktär av ett statsskyddat religiöst samfund, med starka egna traditioner och stor självständighet i förvaltningen. I sockenkyrkornas rättsliga ställning göres ingen *principiell* förändring.

Härvid har det också trots alla omgestaltningar förblivit. Allmänna svenska kyrkomötet och dess vetorätt äro vittnesbörd nog om den svenska kyrkans relativa självständighet inom det svenska statssamhället. Detta möte har också nyligen, enligt min mening med all rätt, gjort bruk av sin vetorätt just i fråga om kyrkornas upplåtande för borgerlig begravning. Blott där »särskilda skäl» föreligga, kan kyrkoherden, såsom skedde vid greve Hamiltons i januari d. å. timade begravning, upplåta en svensk kyrka för jordfästning i annan ordning än kyrkans egen, i sagda fall för en romersk-katolsk sådan.

Det förhåller sig vidare icke så, »att det kyrkliga medborgarskapet icke kan förloras, med mindre det statliga medborgarskapet upphör». Det är ju nämligen så, att svenska kyrkan icke längre är det enda tillättna reli-

gionssamfundet i Sverige. Lagen medger också infödda svenska medborgare rätt till utträde ur svenska kyrkan, utan att deras svenska medborgarrätt upphör — åter ett bevis för att svenska kyrkan icke är blott och bart ett statsorgan.

Av det sagda följer, att den *kyrkorättsliga* motiveringen för motionärens yrkande icke kan anses hållbar.

II.

Vad därefter den *praktiska* motiveringen angår, har motionären onekligen rätt däri, att ett stort antal frikyrkliga kapell och bönehus äro kulturellt sett otillfredsställande.

Emellertid får man ej alldeles förbise, att dessa dock motsvarat och ännu i kulturellt hänseende motsvara behoven hos de folkklasser, som byggt upp dem och alltfört trivas utmärkt i dem, medan de samtidigt finna kyrkorna för stora och högtidliga, för kalla och stela, för litet intima och därför otrevna. Man har det hellre litet trängre, men varmare och liksom hemma hos sig — en obeaktad folkpsykologisk orsak till obenägenheten att gå i kyrkan. I städerna och på större orter ser man dock nu, hurusom med den stigande folkbildningen och den gamla fattigdomens övervinnande högre kulturella behov komma till synes även i fråga om frikyrkornas kapell och bönehus.

Vidare får man icke som motionären fullständigt förbise *den religiösa sidan* av saken. Det är här icke fråga blott om ett kulturellt eller socialt eller medborgarrättsligt, utan om ett i eminent mening *religiöst* problem! Kyrkorna passa helt enkelt icke i sitt nuvarande skick för frikyrkornas tradition och ideal i fråga om kyrkorummet och dess inredning. Det har varit omöjligt att vinna något förstånd hos dem för det svenska kyrkorummets klassiska traditioner från fornkyrka och medeltid.

Visst *kan* en frikyrkogudstjänst, i synnerhet en metodistisk, hållas i en svensk kyrka. Katarina kyrka i Stockholm har t. o. m. upplåtits ett par gånger för den separerade pingströrelsen, men icke med full frihet. Enstaka alliansmöten i kyrkor jäva icke det sagda med avseende på regelbundna frikyrkogudstjänster i kyrkorna.

Man behöver blott tänka på hur olika dessa och de frikyrkliga gudstjänstrummen äro ordnade och inredda för att förstå den starka skillnaden mellan ett lutherskt och ett reformert gudstjänstrum. Altaret är i det senare alltfört utan mening och saknas därför. Orgel eller dopgrav och plattform intaga dess plats. Det är de två fundamentalt olika gudstjänsttyperna, som medfört denna olikhet. De svenska kyrkorna äro byggda och ordnade för den klassiska kristna gudstjänsten, (romersk, luthersk eller anglikansk), men äro till allt annat odugliga. De lämpa sig uteslutande för det ändamål, som de blivit byggda.

Man kan knappast i en kyrka hålla ett äkta väckelsemöte enligt pietismens, baptismens, metodismens eller frälsningsarméns traditioner och än mindre ett genuint pingstmöte med tungomålstalande och helbrägdarörelser. T. o. m. sångerna lämpa sig — på ett fåtal när — icke riktigt väl för en svensk kyrka. De vilja liksom av sig själva tystna. Det är, som om det hela icke hörde ihop. Ej heller passar den svenska kyrkoorgeln riktigt bra för uppgiften.

De frikyrkliga samfunden skulle helt visst bli mycket litet betjänta med att få kyrkorna till regelbundet bruk under söndagar och en del vardagar, och med mindre än regelbundet bruk äro de icke betjänta.

Än vidare förhåller det sig så, att det icke blott i städerna utan också ute i bygderna ges många platser, som fått hela raden av frikyrkosamfund. Då nu åtminstone alla de *större* frikyrkosamfunden måste få samma rättigheter till territorieförsamlingens kyrka och, som redan sagts, sina *regelbundna tider* på söndagarna liksom ock på vardagarna för smärre möten av olika slag, så skulle kyrkorna utan tvivel icke komma att räcka till för allt och alla.

Man ser detta, så fort man lämnat det abstrakta resonemanget, går konkret tillväga och söker uppgöra en tablå. Med hänsyn tagen till vissa samfunds vanor och förkärlek för kvälls- och nattnöten samt Ev. Fosterlands-Stiftelsens spridning mest hos den norrländska bondebefolkningen med tidiga vanor skulle man med uteslutande av åtskilliga samfund kanske kunna tänka sig följande ordning:

Svenska kyrkan. Ottesång	kl.	8—9,
Ev. Fosterlands-Stiftelsen	»	9—11,
Svenska kyrkan. Högmässa	»	11—1,
Metodister	»	1—3,
Svenska Missionsförbundare	»	3—5,
Baptister	»	5—7,
Frälsningsarmén	»	7—9,
Pingstvännen	»	9—12.

Då emellertid 2 timmar torde bli väl kort tid för somliga frikyrkogudstjänster med flera predikanter vid större högtidligheter och någon tid måste beräknas för luftväxling samt Frälsningsarmén och i synnerhet Pingstvännerna ovillkorligen torde behöva mera än två timmar, lär det bli omöjligt att genomföra en lika och allmän rätt för dessa frikyrkosamfund att bruka kyrkorna. Än svårare blir det, om också, såsom konsekvensen snart skulle bli, även andra frikyrkosamfund samt av staten erkända främmande kyrkosamfund av svenska medborgare skulle kräva samma rätt som de största frikyrkosamfunden. Konsekvenserna leda uppenbarligen till rena orimligheter. Flera tider passa vidare illa samman med befolkningens måltidstimmor, levnadsvanor och arbetsplikter, ty sådana ges det ju även på söndagarna, synnerligast för landsbygdens folk.

För svenska kyrkans del skulle aftonsång, vesper- och särskilda nattvardsgudstjänster samt bröllop och begravingar på söndagar i kyrkorna helt enkelt omöjliggöras, under vardagarna försvåras, även där blott två à tre frikyrkoförsamlingar finnas. I allmänhet kan sägas, att svenska kyrkan i ett stort antal församlingar omöjliggen skulle kunna med blott två timmars tillgång till kyrkorna under sön- och helgdagar fullgöra de uppgifter, som åligga henne enligt kyrkolag och kyrkohandbok, vilken också har kyrkolags natur.

De förhållanden, som nu påvisats, betyda, att det religiösa samfundsliv, som växt fram hos vårt folk under de sista hundra åren, nu nått en visserligen splittrad, men ändå så rik utveckling mot förr, då söndagens högmässa var det enda över hela landsbygden, att territorieförsamlingarnas kyrkor på ett flertal platser numera icke skulle ens med det största tillmötesgående å kyrkans sida räcka till för allas behov.

Annorlunda skulle det vara, om åtminstone de tre större frikyrkosamfunden kunde gå samman med gemensam organisation och en gemensam gudstjänst. Men ehuru de i religiöst hänseende äro av samma reformerta huvudtyp, hava de vart och ett sina egendomligheter och traditioner, som de icke inom de närmaste decennierna torde komma att uppgiva. I varje fall kan den svenska statsmakten intet göra däråt, utan måste ett enhetsverk bero på frikyrkosamfundens egen fria vilja.

Dock, även om metodister, baptister och missionsförbundare bildade en gemensam frikyrka, skulle de övriga samfunden stå kvar och tiden ändå bli otillräcklig. Men de förra skulle vid en förening kunna bygga sig ett gemensamt frikyrkorum, som svarade mot de kulturella kraven. Men även detta ligger utanför lagstiftningens område.

Det är för övrigt knappast troligt, att frikyrkosamfunden, som av princip ogilla varje statlig och kyrklig inblandning i sina angelägenheter, skulle komma att göra sig beroende av andras och utomståendes beslut rörande tider och rum för gudstjänster och möten. Men så skulle vid kyrkornas upplåtande ovillkorligen bli följden, då det rimligtvis skulle bli kyrkoherden och kyrkorådet, sannolikt icke utan kyrkostämmans eller kyrkofullmäktiges hörande, som finge åtaga sig att ordna dispositionen av sockenkyrkan. Också har baptistsamfundets tidning, Vecko-Posten, icke funnit anledning att yrka på tillträde till kyrkorna, utan ställt sig avvisande mot motionen. (Sedan detta skrivits, har till min kännedom kommit, att Svenska Morgonbladet den 18 februari bestämt avvisat motionärens förslag i följande nog så ampra ordalag:

»Motionären resonerar som så, att då en hel del frikyrkliga gudstjänstlokaler ej tillfredsställa de estetiska krav, som han anser rättmätiga, är det bättre, att de frikyrkliga hålla till i det 'gemensamma medborgerliga kyrkorummet', som är en för alla svenskar 'gemensam statsborgerlig eller kommunalborgerlig egendom'. Emellertid torde de frikyrkliga föredraga sina egna med svett och möda uppförda lokaler framför de statskyrkliga byggnaderna, och de förra lämpa sig ju också vida bättre för frikyrkligt församlings- och gudstjänstliv än de senare. Bara de två största frikyrkosamfunden förfoga numera över gudstjänstlokaler, taxerade till ett värde av sammanlagt 52 miljoner (med en skuld å endast 10 miljoner). Man offerar icke så oerhörda belopp för att sedan utan vidare överge sina egna gudstjänstlokaler och ta sin tillflykt till ett annat samfunds. Herr Norlings förslag är nog välment, men det är dåligt genomtänkt. Någon generell utflyttning till kyrkorna ha de frikyrkliga ingen anledning att företa.»

Detta belyser på ett intressant sätt den självständighetskänsla, som naturligt nog besjälar en frikyrka och borde vara avgörande, ty det kan väl ändå icke komma i fråga att *tvinga* de frikyrkliga in i kyrkorna.)

Att kyrkornas bruk hela söndagarna och ofta under vardagarna skulle medföra högst betydande större kostnader för uppvärmning och städning samt flera kyrkobetjante och betydligt högre avlöning för dessa, säger sig självt. Givetvis skulle man också få ombilda organisttjänsterna, som otvivelaktigt skulle komma att helt kräva sin man och icke kunna förenas med lärartjänst i folkskolan.

Man förbiser — det må vidare anmärkas — att frikyrkornas gudstjänst- rum och månggestaltade församlingsliv med ungdomsföreningar och söndagsskolor samt mycket annat, som kräver rundlig tid och lämpliga rum. fylla ett legitimt behov i det svenska samhället. Även svenska kyrkan har

numera tagit upp en ny byggnadsverksamhet. Den kan icke reda sig längre blott med kyrkorna, utan behöver för sitt nya arbete församlingshus, som — bortsett från deras högre stil — fylla många av de behov, som frikyrkornas kapell och bönehus tjäna. Även kyrkan har nu en ungdoms- och söndagsskolverksamhet och ett växande föreningsliv, för vilka sockenkyrkorna icke lämpa sig.

Slutligen må anföras, att det tvivelsutan skulle leda till mycket uppslitande strider ute i församlingarna om kyrkorna skulle öppnas genom statligt ingripande. Förhållandena skifta högst väsentligt i de olika landskapen. Man varken kan eller bör tvångslagstifta på detta område. I västra Sverige skulle det leda till bittra förvecklingar. I stora delar av Norrland är det överflödigt. Kyrka och frikyrkor hava nu kommit till en ganska fridsam modus vivendi, och det bör få ankomma på en redan börjad samverkan, i vad mån kyrkorna skola upplåtas. För särskilda tillfällen som alliansmöten m. m. och särskilt för begravingar upplåtas de redan, såsom motionären själv påvisat genom sin erinran om greve Hamiltons jordfästning i sockenkyrkan enligt romersk-katolsk ritus. För dylika fall behöves alltså ingen ny lagstiftning. Märkas bör, att en enstaka jordfästning icke har samma innebörd och konsekvenser som en regelbundet återkommande gudstjänst enligt förut bestämd tid.

Allra sist må erinras därom, att även svenska kyrkan utgör ett religiöst samfund likaväl som de andra. Det är orimligt begärt, att svenska kyrkan skall upplåta sina kyrkor till samfund, som genom fritt tillträde till dessa långt ifrån skulle verka till samling i kyrkorna, utan ytterligare splittra kyrkans religiösa församlingsliv. Dessa samfund skulle själva icke ett ögonblick reflektera på att till sin egen skada och upplösning låta sina gudstjänst-rum disponeras av alla andra. Något så orimligt har heller aldrig föreslagits. Men det är lika orimligt med avseende på svenska kyrkan.

På grund av vad sålunda anförts, synes den föreliggande motionen icke böra föranleda någon åtgärd i lagstiftningsväg.

Uppsala den 24 februari 1931.

Em. Linderholm.

Till ordföranden i styrelsen för Sveriges religiösa reformförbund.

Uti motion nr I: 198 har herr Norling hemställt om utredning och förslag rörande kyrkans upplåtelse för frikyrkliga gudstjänster och andaktsstunder.

Vid bedömande av denna fråga anser jag mig lämpligen böra beröra ett mig närmare stående, i viss mån likartat spörsmål, som av mig behandlades i Religion och Kultur år 1930, sid. 108, nämligen dispositionen av soldathemmen. Jag skrev där bland annat:

»Soldathemmens verksamhet är måhända icke fullt uppskattad. Därtill bidrager utan tvivel den dragkamp mellan statskyrka och frikyrka, som kan förmärkas. En del soldathem ledas av statskyrkokopräster eller diakoner, en del av frikyrkomän (Soldaternas vänner).

Och dock är det givetvis så, att bland manskapet, särskilt de värnpliktiga, finnas anhängare av både stats- och frikyrka. Båda riktningarna böra därför vara företrädda inom varje soldathem och verksamheten ordnas genom förtroendefull samverkan, utan yrkeshögfärd å någondera sidan. Den höga uppgiften att väcka och vidmakthålla religiöst tänkande, att främja etiska

grundsatser bör vara det gemensamma målet. Att vägarna äro olika får icke hindra samverkan. Kärlek och förståelse måste i första hand finnas mellan Ordets förkunnare.»

Vad här sagts, gäller jämväl statskyrkoförsamlingarna och kyrkorna. Inom församlingarna finnas mångahanda olika uppfattningar av religionen. Allt för vanligt är, att det är skiljaktigheterna, som mest framträda och även kunna försaka ganska bittra strider, medan det stora flertalet hava det huvudsakliga gemensamt, nämligen tron på Gud såsom Han i Bibeln framställes på grundvalen av Jesu förkunnelse samt de höga etiska fordringar på vårt liv, som Jesus ställde genom lära, föredöme och lidande.

För vårt folks bibehållande vid kristen tro anser jag det nödvändigt, att det gemensamma i de religiösa åskådningarna och framför allt Jesu kärleksbud blir dominerande under fördragsamhet mot olika uppfattningar. Jag finner för detta ändamål synnerligen önskvärt, att församlingarnas gudstjänstlokaler användas icke endast för de strängt statskyrliga församlingsmedlemmarna och statskyrkans prästerskap, utan jämväl för andra på verkligt kristen grund stående medlemmar av församlingen och för predikanter, som äga de kvalifikationer, som måste krävas med hänsyn till kyrkorummets helgd. För predikoverksamhet, som mindre avser exeges än en numera med skäl betonad etisk förkunnelse, böra jämväl lekmän medverka.

Jag vill även framhålla vikten av att reformistiska riktningar såsom Sveriges reformförbund i större omfattning än vad nu nog är fallet, på på ortodoxt håll beredes tillfälle till förkunnelse i kyrkorna.

Den ekumeniska tanken bör sålunda få göra sig gällande även inom landet i största möjliga grad.

Huru en sådan disposition av kyrkan ur kyrkorättslig synpunkt bedömes, går jag här icke in på. Denna synpunkt anser jag icke böra vara avgörande, i det att kyrkorättsliga förhållandena böra utvecklas med hänsyn till de nya omständigheter, som under tidernas lopp kunna tillkomma.

Däremot möter det otvivelaktigt, såsom av professor Linderholms promemoria framgår, i praktiskt hänseende mycket betydande svårigheter att bestämma, i vilken omfattning kyrkan bör upplåtas för frikyrkliga gudstjänster. Statskyrkans behov måste ju i första hand tillgodoses, och redan tidens otillräcklighet måste medföra en avsevärd begränsning av sådan upplåtelse. Ännu betydelsefullare är, att en gräns måste dragas mellan sådana samfund, som genom sin värdighet och sin förkunnelse obetingat kunna erkännas som lämpliga att utöva sin verksamhet i kyrkan, och andra, som i så hög grad skilja sig från statskyrkans åskådning och gudstjänstordning, att de för största delen av församlingens medlemmar av statskyrkan och de viktigare frikyrkorna icke utan skäl betraktas som oförenliga med kyrkorummets helgd.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört, finner jag den av herr Norling ifrågasatta upplåtelsen visserligen medföra mycket betydande svårigheter, medan den å andra sidan måste betecknas vara av så stor betydelse för vårt folks fortsatta kristna utveckling, att jag anser en utredning böra tillstyrkas.

Eksjö den 2 mars 1931.

S. Erik Bjuggren.